

PROJEKT

INSTRUMENTOWNIK

Klasa 6

KAMPANIA SPOŁECZNA
DLA EDUKACJI

Save
The Music

FUNDACJA
MEAKULTURA

Unia Europejska
Europejski Fundusz Społeczny

Na okładce rysunek mężczyzny grającego na pomorcie, obok logotypy Fundacji Meakultura i kampanii Save The Music (czytaj: sejw de mjuzik). Poniżej belka z logotypami Funduszy Europejskich, Popojutrze, Europejskiego Funduszu Społecznego i flagą Polski.

Scenariusz lekcji dla klas 6 (wykorzystanie opcjonalne w klasie 4-7)

Autorka: Ewelina Grygier

Temat lekcji: Rodziny instrumentów muzycznych

Czas realizacji tematu: 45 lub 90 minut

Cele lekcji: uczeń

- dzieli się własnymi refleksjami, odczuciami, spostrzeżeniami po wysłuchaniu utworów (instrumentów);
- poznaje klasyfikację instrumentów;
- poznaje i wymienia nazwy różnych instrumentów;
- poznaje budowę instrumentów;
- doskonali umiejętności komunikacyjne i pracę w grupach;
- słucha uważnie i analizuje słyszana muzykę;
- formułuje odpowiedzi na zadane pytania.

Metody i formy pracy

- praca indywidualna, w grupach, z całą klasą;
- pogadanka;
- burza mózgów;
- tworzenie listy skojarzeń;
- praca z fiszkami;
- formułowanie odpowiedzi;
- analizowanie danych;
- ćwiczenie przekazywania nabytych informacji.

Środki dydaktyczne

- karty z instrumentami;
- wydrukowane załączniki;
- tablica/flipchart;
- kreda/ markery;
- komputer/rzutnik.

Drogi Nauczycielu - w scenariuszu zawarte są wybrane przykłady muzyczne, jeśli masz inne, lepsze, podobne, równie ciekawe – skorzystaj!

Przebieg lekcji

REALIZACJA

• Wprowadzenie - Jazz i Muppety

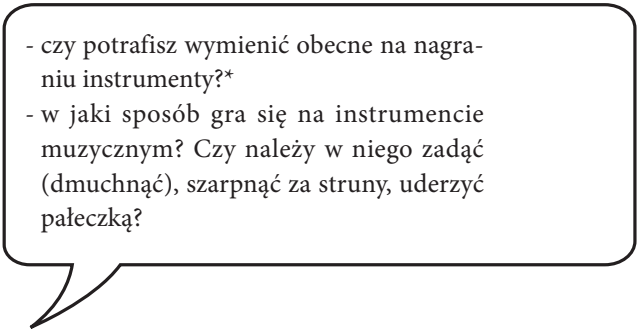
Nauczyciel/ka przedstawia cele dzisiejszej lekcji – poświęcona będzie różnorodnym instrumentom (do wyboru przez nauczyciela), pojawią się np.: skrzypce, gitara, obój, saksofon, werbel, bongosy, kastaniety, dzwonki, organy, kontrabas, fortepian, flet czy harfa.

Na początku obejrzymy film (teledysk):

Wynton Marsalis - *Ladybugs' Picnic* (oficjalne nagranie z Jazz at Lincoln Center).

<https://youtu.be/SNpaO85yeHc>

Początek lekcji to czas na uczniowskie refleksje po obejrzeniu nagrania z koncertu trębacza Wyntona Marsalisa.

-
- czy potrafisz wymienić obecne na nagraniu instrumenty?*
  - w jaki sposób gra się na instrumencie muzycznym? Czy należy w niego zadąć (dmuchnąć), szarpnąć za struny, uderzyć pałeczką?

*wskazówka dla nauczyciela - w nagraniu słychać i widać następujące instrumenty:

- A. chordofony: kontrabas, fortepian;
- B. membranofony: werbel, duży bęben (tzw. stopa), tom-tom;
- C. idiofony: talerze (elementy zestawu perkusyjnego);
- D. aerofony: puzony, trąbki, saksofony, klarnet.

W nagraniu obecny jest także śpiew.

• Burza mózgów - skojarzenia

Nauczyciel/ka dzieli klasę na 4-5 grup i każdej z grup rozdaje po kilka fiszek z instrumentami, pochodzącymi z jednej grupy.

Grupa 1 dostaje fiszki z instrumentami z rodziny chordofonów – np. wiolonczelę, fortepian, harfę, klawesyn.

Grupa 2 dostaje fiszki z instrumentami z rodziny aerofonów – np. obój, organy, saksofon, akordeon.

Grupa 3 dostaje fiszki z instrumentami z rodziny membranofonów - np. kocioł, werbel, bongosy, tom-tom.

Grupa 4 dostaje fiszki z instrumentami z rodziny idiofonów - np. harmonikę szklaną, trójkąt, czeleste, marakasy, bat.

Grupa 5 dostaje fiszki z instrumentami z rodziny elektrofonów - np: gitarę elektryczną, gitarę basową, keyboard, theremin, fale Martenota.

Grupa 6 dostaje fiszki z instrumentami z rodziny automatofonów - np. pozytywkę, katarzynkę, pianolę.

Każda grupa ma za zadanie przeprowadzenie burzy mózgów. Uczniowie, patrząc na rysunki instrumentu, wymieniają i zapisują jak najwięcej jego cech dotyczących sposobu gry na instrumencie.

Zwróć uwagę na sposób, w jaki wydobywa się z instrumentu dźwięk!
Zwróć uwagę na budowę instrumentu! Czy potrafisz dzięki niej określić, do jakiej grupy należy dany instrument?
Czy instrument posiada struny, smyczek, pałki do gry?

Przykładowe cechy charakterystyczne, możliwe do wymienienia przez uczniów:

- instrument posiada struny (chordofon),
- na instrumencie gra się poprzez szarpanie strun,
- instrument posiada klawisze,
- gra na instrumencie polega na dmuchaniu (zadęciu) w niego,
- w instrument uderza się pałeczkami,
- instrument nie posiada strun, klawiszy, smyczka etc.

*[Opcjonalnie: po zakończeniu burzy mózgów i zapisaniu przez uczniów wniosków, nauczyciel prosi, by uczniowie skorzystali z kodów QR i zweryfikowali swoje ustalenia.]

Wskazówka dla nauczyciela: nieraz struny są „ukryte” – np. w fortepianie, jeśli kłapa pudła rezonansowego jest zamknięta, nie widać strun. Fortepian jest jednak chordofonem, a nazwa „instrument klawiszowy” jest potoczna. Oznacza ona, że za pomocą klawisza uruchamiana jest dźwignia, na końcu której znajduje się młoteczek, uderzający w strunę. Można uczniom pokazać fortepian „od środka”, tak, by było widać struny:

a) Piano Guys

All of Me (Jon Schmidt original tune) - The Piano Guys

<https://www.youtube.com/watch?v=9fAZIQ-vpdw>

b) Zob. zdjęcie nr 5 na stronie:

<https://fortepian.instrumenty.edu.pl/pl/pianos/show/piano/30>

Podobnie określenie „instrumenty perkusyjne” jest potoczne - w tej grupie znajdują się zarówno membranofony (werbel, kongi, duży bęben), jak i idiofony (celesta, talerze – elementy zestawu perkusyjnego).*

• Rodziny (grupy) instrumentów muzycznych

Instrumenty, podobnie jak rośliny czy zwierzęta, też mają swoją klasyfikację. Można je połączyć w grupy lub tzw. rodziny instrumentów. Wyróżniamy następujące grupy:

- aerofony,
- membranofony,
- chordofony,
- idiofony.

Jest to podział podstawowy, a ta klasyfikacja ma już ponad 100 lat. Stworzyło ją dwóch niemieckich badaczy - Erich Moritz von Hornbostel i Curt Sachs, dlatego od ich nazwisk nazywamy ten podział instrumentów Klasyfikacją Hornbostela-Sachsa.*

*wskazówka dla nauczyciela: na stronie <http://ludowe.instrumenty.edu.pl/pl/klasyfikacja/wstep> opisane są zasady klasyfikacji i późniejsze zmiany dokonane w oryginalnej klasyfikacji.

Aerofony: drga słup powietrza. Tę grupę tworzą tzw. instrumenty dęte, czyli te, w które się dmucha (mogą być dęte blaszane*: saksofon, trąbka, puzon; dęte drewniane: klarnet, fagot, obój, róg angielski). Do tej grupy należą także organy, zarówno te duże, np. kościelne, jak i historyczne, małe organy – portatyw. W tej grupie mieści się także akordeon.

*[Instrumenty mogą być wykonane z różnego materiału (metal, drewno, glina – np. okaryna), sposób wciągania powietrza też może być różny: nie tylko ustami (jak w trąbce czy flecie), ale i przez inne mechanizmy - np. w organach powietrze wciągane jest poprzez miechy (dawniej) lub elektryczną dmuchawę (współcześnie).]

Ciekawostka: dawniej miechy obsługiwała druga osoba (jedna grała, druga odpowiedzialna była za dostarczanie do instrumentu powietrza). Osoba ta nazywała się **kalikant**.

*wskazówka dla nauczyciela: flet, mimo, że współcześnie jest metalowy, w poprzednich stuleciach wykonywany był z drewna, dlatego zalicza się do podgrupy instrumentów dętych drewnianych.

Po prawej stronie znajduje się kod QR, prowadzący do podstrony z grupą aerofonów.

Membranofony: w tej grupie drga membrana. Może być ona syntetyczna (współczesne naciągi w bębnach), jak i wykonana ze skóry naturalnej (owcy, kozy, jelenia, kangura – w zależności od dostępności surowca w danym miejscu). W tej grupie mamy między innymi takie instrumenty jak: werbel, konga, bongosy, tom-tom, kotły.

Po prawej stronie znajduje się kod QR, prowadzący do podstrony z grupą membranofonów.

Chordofony: to inaczej instrumenty strunowe. Źródłem dźwięku jest w nich drgająca struna. Do grupy tej należą m.in.: gitara, skrzypce, wiolonczela, harfa, ale także fortepian.

*[Niektóre z chordofonów się szarpie (gitara, mandolina) - to tzw. chordofon szarpany; pociera za pomocą smyczka (skrzypce, wiolonczela, kontrabas) - to chordofon pocierany; inne wyposażone są w mechanizm klawiszowy, jak fortepian (chordofon klawiszowy).]

Po prawej stronie znajduje się kod QR, prowadzący do podstrony z grupą chordofonów.

Idiofony: to instrumenty samobrzmiące. Drga - i dzięki temu brzmi - cały instrument. W grupie tej występują gongi, talerze, trójkąty, ale także marakasy, kastaniety, guiro, celesta i inne.

Po prawej stronie znajduje się kod QR, prowadzący do podstrony z grupą idiofonów.

Ciekawostka

Poza instrumentami znanymi od wieków, współcześnie powstają także instrumenty nowe, a część z nich, by móc na nich zagrać, potrzebuje prądu: to elektrofony. Inną grupę, nie uwzględnioną przez niemieckich badaczy tworzą automatofony – są to np. pozytywki.

*[Jednym z najnowszych instrumentów jest hand pan (zwany także hang) – stworzony w 2002 roku w Szwajcarii instrument w kształcie ufo. Nauczyciel pokazuje hang (zdjęcie 1).

Czy to instrument perkusyjny? Uderzamy rękoma, więc jest to instrument perkusyjny, ale nie jest to membranofon (hang nie ma membrany), tylko idiofon. Dlaczego? Dlatego, że drga (wydaje dźwięk) cały instrument.]

Zdjęcie 1. Manu Delago gra na hangu, źródło: Wikipedia

PODSUMOWANIE

Tradycyjny podział instrumentów na grupy oparty jest na źródle dźwięku. Muzykę, która dociera do naszych uszu tworzą dźwięki, będące falą dźwiękową.

Jeśli drga powietrze – instrumenty należą do grupy aerofonów; jeśli drga struna – do grupy chordofonów; jeśli drga membrana – są to membranofony. Idiofony tworzone są przez grupę instrumentów tzw. samobrzmiących. Elektrofony to instrumenty elektroniczne - aby słyszalny był dźwięk, konieczne jest podłączenie takiego instrumentu do prądu.

Uczniowie pracują w takich samych grupach jak poprzednio. W celu sprawdzenia i utrwalenia wiedzy, nauczyciel rozdaje uczniom zadanie „prawda-falsz” (Karta pracy nr 1). W grupach odpowiadają na pytanie, a następnie nauczyciel podaje poprawne odpowiedzi. Uczniowie z grupy, która miała najwięcej poprawnych odpowiedzi, mogą otrzymać plus/ ocenę za wiedzę.

* Opcje możliwe do zrealizowania, w przypadku, gdy nauczyciel dysponuje dwoma godzinami lekcyjnymi na realizację materiału dydaktycznego.

KARTA PRACY nr 1

Sprawdź, co wiesz o rodzinach instrumentów muzycznych. Określ, czy zdanie jest prawdziwe, czy fałszywe. Zaznacz **X** w odpowiednim miejscu.

Lp.	PYTANIE	PRAWDA	FAŁSZ
1.	Saksofon to instrument dęty (aerofon)		
2.	Nowopowstała grupa instrumentów to instrumenty klawiszowe		
3.	Fortepian to membranofon		
4.	Gitara to aerofon		
5.	Akordeon to chordofon		
6.	Skrzypce to chordofon		
7.	W idiofonach drga cała powierzchnia instrumentu		
8.	W aerofonach drga słup powietrza		
9.	W membranofonach drga membrana		
10.	Źródłem dźwięku w chordofonach jest drgająca struna		

Po prawej stronie kod QR prowadzący do strony głównej Instrumentownika

